

DNR VR 2017/17

Remissvar av betänkandet Värna demokratin mot våldsbejakande extremism - Nationell samordning och kommunernas ansvar SOU 2016:92. Kulturdepartementet Ku 2017/00232/D

Segerstedtinstitutet avger härmed denna skrivelse som Göteborgs universitets svar på remissen Ku 2017/00232/D. Svaret har utarbetats av institutets personal.

Handläggare: Ulf Sandström, föreståndare.

Remissvarets uppbyggnad

Segerstedtinstitutet lämnade synpunkter 2016-11-02 till Nationella samordnaren för värnandet av demokratin mot våldsbejakande extremisms första utkast till betänkandet SOU 2016:92. Detta svar återfinns som bilaga 1.

Remissvaret utgår från de två huvudfrågor som ställts vid remitteringen av Kulturdepartementet Ku 2017/00232/D. Därefter lämnas allmänna synpunkter under särskilda rubriker utifrån betänkandes framställning. Slutligen lämnar vi en kommentar utifrån hur Segerstedtinstitutets tidigare framförda synpunkter har beaktats i det slutliga betänkandet.

Synpunkter rörande behov av samordning

Det är välmotiverat och överlag välargumenterat att det behövs en fortsatt nationell samordning av insatser mot våldsbejakande extremism och utredningens förslag tillstyrks i detta avseende.

Dock finns tre allvarliga brister i denna argumentation vilka kräver precisering inför en eventuell permanentning av samordningsfunktionen.

1) I kapitel 6 talas det om vikten av samordnaren som bärare och förmedlare av kunskap: ”Vidare ska Samordnaren bistå kommunerna med att ge kunskap och stöd i frågor om våldsbejakande extremism” (s. 86). Detta föranleder kritiska frågor kring vad denna kunskap egentligen innebär. Segerstedtinstitutets rapportserie (rapport 1, 2, 3 och 5) har riktat uppmärksamhet på att de referenser till kunskapsuppbyggnad som används frekvent, sällan eller aldrig leder till några utvecklade avgränsningar eller beskrivningar av vad denna kunskapssubstans faktiskt skulle bestå av. Exempelvis är modeller över radikaliseringsprocesser, inklusive tecken och signaler på sådana, inte erfarenhetsgrundande och saknar evidens på att de fungerar väl i relation till individers fri- och rättigheter (för en internationell diskussion om detta, se Kundnani, 2015). Sådana föreställningar reproduceras bland annat i Samtalskompassen, vilken listar olika tecken och signaler på att någon kommit att radikaliserats. Så länge vaga beskrivningar om vilka beteenden som avses återkommer, måste vi konstatera att det är mycket oklart vilka kunskaper som skall behövs för att bedöma om det skett en radikalisering eller inte. Denna vaghet är genomgående i betänkandet och utgör ett memento för den nuvarande och framtida samordningens funktionalitet.

2) Det är problematiskt att tala om att upptäcka tidiga risksignaler på radikalisering. Någon trovärdig eller vedertagen forskning som förmått att visa på hur man med tidiga varningstecken kan profilera potentiella terrorister existerar ännu inte. Därför är det olyckligt att kapitel 6 är otydligt kring hur betänkandet förstår och förhåller sig till idéer om att utveckla kunskaper om tidiga varningssignaler. Det finns också forskning (Kundnani, 2012; Christmann, 2012; Schmid, 2013; Herz, 2016) som påvisar att föreställningar om tidiga varningstecken kan leda till insatser som är kontraproduktiva i förhållandet till att förebygga anslutning till våldsbejakande extremism. Betänkandet borde ha redovisat denna kritiska forskning för att ge en eventuell fortsatt samordning en vetenskaplig grund för att definiera kunskapsområdet som ligger mellan förebyggande och förhindrande insatser.

3) Förvisso talar betänkandet mycket balanserat om alla former av våldsbejakande extremism, men tar kanske främst sina exempel och baserar stora delar av sin förståelse av fenomenet på

våldsbejakande extremism i islams namn. Mot de exempel som används finns inte anledning till särskiljande synpunkter, inte eller kan hävdas att det skulle vara några fel i dessa exempel, men samtidigt finns i betänkandet en brist på insikter om framförallt högerextremistiskt våld. I närtid har det förekommit flera fall av dödligt våld med högerextrema bevekelsegrunder samt upprepat våld och hot från den miljön i Sverige. Exempel är Kärrtorp, Peter Mangs, skolmassakern i Trollhättan, bränder mot asylboenden och Göteborgsbomberna. Dessa händelser talas mycket litet om i betänkandet och inga större ansträngningar görs för att kontextualisera dessa i sitt historiska eller sociokulturella sammanhang, även om vissa bemödanden görs för att definiera dess ideologiska position. Betänkandets resonemang och exempel med folk som reser för att kriga åt islamistiska terrororganisationer är på det hela taget välargumenterade. Sammantaget framträder en viss obalans i betänkandets förmåga att undersöka alla former av våldsbejakande extremism i förhållande till dess samhällsrelevans. Alla former av våld som används för att ifrågasätta och hota samhällets demokratiska grund bör beaktas oavsett ideologisk eller religiös hemvist. Det kan inte nog understrykas att för att uppnå en bred uppslutning krävs att alla former av våldsbejakande extremism inkluderas och beaktas i det framtida arbetet.

Synpunkter rörande överlämning av samordningsfunktionen till MSB

I betänkandet föreslås Myndigheten för samhällskydd och beredskap (MSB) bli ansvarig myndighet för den nationella samordningen av insatser som värnar demokratin mot våldsbejakande extremism. Förslaget är välmotiverat och argumenteten i förhållande till andra föreslagna lösningar välgrundade. En kritisk synpunkt bör dock beaktas.

Myndigheten kan potentiellt ha åsamkat sin förmåga att arbeta viss skada genom det sätt man formulerade en beställning av en förstudie/översikt om det muslimska brödrskapet i Sverige. Beställningen använde sig av formuleringar som kan komma att undergräva MSB:s förtroende bland aktörer i civilsamhället i allmänhet och muslimska grupper och församlingar i synnerhet. Med tanke på betänkandets genomgående starka argumentation av ett nära samarbete med just dessa grupper, vilket direkt uttrycks som en förutsättning för att lyckas, är det nödvändigt att en eventuell överflyttning av samordningsfunktionen till MSB frammanar en reflektion av hur förtroendet för myndigheten fortsatt skall kunna upprätthållas.

En andra kommentar rör funktionen av att vara bärare av kunskaper, erfarenheter och metoder för att motverka våldsbejakande extremism. Bland annat framhålls i betänkandet:

En viktig del i samordningsuppdraget är därför att i egen eller annans regi identifiera, sammanställa och sprida sådan kunskap. Som exempel bör alla de metoder och erfarenheter som finns för att stärka demokratin sammanställas. På lokal nivå kan sedan lämpliga åtgärder ”tas fram ur katalogen” beroende på vad som anses passa de egna problemen. (s.110)

Redan i direktiven för utredningen om ett effektivare förebyggande av våldsbejakande extremism, kommittédirektiv 2012:57 Justitiedepartementet, framgår att:

Utredaren ska ta fram ett utbildningsmaterial som innehåller metoder om hur våldsbejakande extremism kan mötas och förebyggas. Metoderna ska kunna användas vid utbildning av personer inom främst de yrkesgrupper som utredaren bedömer kan komma i kontakt med individer som är i riskzonen för att ansluta sig till extremist rörelser eller som är aktiva inom sådana miljöer.

Denna utredning som presenterades i form av SOU 2013:81, vilken är flitigt refererad i detta betänkande, förslog inrättandet av samordningsfunktionen samt utarbetade den så kallade Samtalskompassen. Denna metod och professionsstöd förefaller vara den mest frekvent refererade i de kommunala handlingsplanerna. Förvånande är att denna metod inte alls nämns i betänkandet trots dess centrala funktion tidigare och alltjämt betydelse i de kommunala handlingsplanerna. Vidare: hur det kan komma sig att det efter flera års utredning ännu inte finns en sammanställning av metoder alternativt ett resonemang med vad som avses med metoder för att förebygga våldsbejakande extremism? Väl medvetna om att detta inte med lätthet låter sig göras kan det ändå anses att utredningen borde gett stöd vid överlämnandet kring hur förståelse av metoder kan avgränsas så vunna erfarenheter bättre tas tillvara.

Allmänna synpunkter

Kapitel 3

I kapitel 3 redogörs för de olika former av extremistmiljöer som är verksamma i Sverige. Redogörelsen är summarisk och är av orienterande art. Möjligen är det problematiskt att redogörelsen av ”Högerextremism och vit-maktmiljö” på sidan 43 inleds med ett resonemang om flyktingmottagandet 2015. Det finns ingen vedertagning forskning som ger stöd åt att flyktingmottagande i sig är en singular orsak till mobilisering av högerextremistiskt våld. Förvisso tycks inte texten heller påstå att högerextremistiskt våld grundar sig i flyktingmottagande, men textens otydlighet kring varför detta avsnitt knyts till flyktingmottagande riskerar att bevara stereotypa föreställningar om att invandring föregår rasism. Denna anmärkning blir särskilt angelägen då det inte förs något motsvarande resonemang om hur till exempel islamofobi skulle kunna påverka anslutning till extremistgrupper som utövar våld i islams namn.

Kapitel 5

I kapitel 5 redovisas vilka myndigheter och instanser som kan tänkas vara aktuella att samordna inom vad som beskrivs som en pyramid i anti-terrorstrategin. I detta avsnitt förs en viktig diskussion om ansvaret för brottspreventivt arbete i allmänhet och om hur detta är applicerbart på förebyggande av våldsbejakande extremism. Särskilt övergången mellan demokratiframjande/stärkande insatser och motverkande av anslutning till våldsbejakande extremism undersöks. På sidan 78 fastslås:

Det är varken realistiskt eller önskvärt att dessa myndigheter [Polismyndigheten och Säkerhetspolisen] med sina viktiga rättsväsendeinriktade uppgifter ska blandas samman med demokratistärkande åtgärder eller sociala insatser.

Denna ståndpunkt är mycket central för legitimiteten för de delar av arbetet mot våldsbejakande extremism som beskrivs som förebyggande, det vill säga de insatser som initieras utan att det föreligger brottsmisstanke och riktar sig mot en bred grupp av medborgare. Segerstedtinstitutets pågående utvärdering (Mattsson, under utgivning) visar att en bekymmersam sammankoppling mellan otillåtna kontrollerande repressiva och övervakande

åtgärder och demokratifrämjande förekommer inom ramen för de kommunala handlingsplanerna. Denna fara hotar att åsidosätta delar av våra grundlagar och detta borde belysts tydligare i betänkandet.

På sidan 81 diskuteras hur kommunernas ansvar ska se ut:

Vikten av att synliggöra, tydliggöra och stärka kommunernas ansvar för att på ett tidigt stadium stärka demokratin samt motverkainträde till våldsbejakande extremism och underlätta utträde ur sådana miljöer (s.81)

Formuleringen att "...stärka kommunernas ansvar..." ger upphov till en otydlighet som är genomgående i betänkandet. Är det ansvaret som skall stärkas bör detta rimligen ske genom lagstiftning alternativt tilldelning av medel enligt finansieringsprincipen eller motsvarande. Om det är förmågan som skall stärkas är det gott och väl med en myndighet som samordnar och bygger upp kunskapen mellan relevanta aktörer. Tidigare forskning (Johansson, Lebedinski Arfvidson & Mattsson, 2016) antyder att det finns en upplevd press hos kommuner att vidta åtgärder mot våldsbejakande extremism utan att vara på det klara med vad som avses. Det är därför angeläget att i alla formuleringar noga och precist uttrycka om det är ansvar som läggs på kommuner eller stöd till ökad förmåga som tillhandahålls.

Kapitel 5 skriver (s. 133), liksom statliga och politiska dokument regelbundet gör, om civilsamhällets förmåga att nå ut till specifika målgrupper som är av intresse för arbetet mot våldsbejakande extremism. Betänkandet bör precisera vilka målgrupper som avses och med vilken motivering för att undvika spekulationer/antaganden kring vilka dessa är. Detta blir särskilt viktigt då internationell forskning visat att staters involvering av civilsamhället i frågor rörande förebyggandet av våldsbejakande extremism, ofta haft en säkerhetiserande och kontrollerande agenda riktad mot förorter med en hög andel individer av muslimsk kulturell bakgrund och inte en demokratifrämjande (Husband & Yunis, 2011; Aly, Balbi & Jacques, 2015; Elshimi, 2015; Hickman, Thomas, Nickels & Silvestri, 2012).

Kapitel 6

I kapitel 6 framhålls under rubriken ”Konkreta råd” på sidan 90 att:

Samordnarens bedömning är att i takt med att rutiner kommer på plats minskar behovet av råd och stöd. En parallell kan göras till högerextremism, med dess förhållandevis långa historia, inte minst på mindre orter. Den lokala problematiken med och inom vitmakt-miljöer är därmed välkänd och hanteras därför i högre grad som en fråga inom ramen för den löpande verksamheten än som ett udda akutläge, vilket kan vara fallet med hemvändande från krigshärdar.

Vilken grund finns till påståendet om att vitmaktmiljöer skulle vara välkända på mindre orter och därmed hanteras inom löpande verksamhet? Om Samordnaren har funnit att det är fallet vore det välkommet att det redovisades hur detta hanteras inom löpande verksamhet. Det skulle ju i sig bidra till en kunskapsuppbyggnad. Analyser av de kommunala handlingsplanerna antyder en påfallande brist i kunskap om var de högerextrema miljöerna existerar lokalt, samt hur detta ska hanteras inom ramen för kommunens verksamhet (Mattsson, under utgivning). Om det inte finns belägg för påståendet bör denna typ av utsagor undvikas.

På sidan 128 förs ett viktigt men, tyvärr oavslutat, resonemang om hur socialtjänstlagen kan bli vägledande för att motverka våldsbejakande extremism. Socialtjänstlagen är en så kallad rättighetslag som reglerar individens rätt till social omsorg i utsatta situationer. Lagen skall alltså i första hand se till individens behov av omsorg och är inte tänkt som en lag som skall användas för att skydda samhället från farliga individer. Nu argumenterar inte betänkandet för att så skulle vara fallet, men det förs heller inget resonemang om hur dessa två perspektiv kan hamna i konflikt med varandra när betänkandet samtidigt så tydligt argumenterar för nära samverkan mellan socialtjänst, skola och polis. Det föreligger ett mer omfattande behov av att studera och utreda relevant lagstiftning, exempelvis sekretesslagstiftningens, förhållande till funktionen med att motverka våldsbejakande extremism. På denna punkt ger betänkandet otillräcklig vägledning och/eller problematiserar inte heller detta. Det blir otydligt vem som

skyddar vem eller vad mot vilken fara. Det understryks av att betänkandet (på sidan 130) fortsätter med att framhålla att kommunerna i sina lokala handlingsplaner skall:

Den högsta [kommunala] politiska nivån ska stå bakom handlingsplanen för att ge kraft och legitimitet till det arbete som bedrivs. I handlingsplanen bör gränsen mellan kommunens, Polismyndighetens och andras ansvar tydliggöras.

Det kan inte vara en primär kommunal uppgift att avgöra hur denna gräns skall se ut. Detta är lagstiftarens ansvar att säkerställa för att inte underminera rättsäkerheten i något avseende. I sin nuvarande lydelse har således inte betänkandet kunnat övertyga om att det inte föreligger behov av förändrad lagstiftning.

På sidorna 132-135, och även på andra ställen, talar betänkandet om vikten av att det inrättas en kommunal funktion, en tjänsteman, med ansvar för att samordna det lokala arbetet mot våldsbejakande extremism och vara kontaktperson med den nationella samordnaren. Det framgår bland annat att:

Den kommunala samordnarens uppgift är följaktligen att vara kommunens kontaktpunkt mot den nationella samordnaren och andra aktörer (Samordnaren 2016b). Främst är det skola, fritidsverksamhet och socialtjänst som utgör kontaktpunkter. Utanför den kommunala verksamheten är det Polismyndigheten, Kriminalvården (frivården) och sjukvården, vilka är samverkanspartner i sociala insatsgrupper (SIG), i arbetet inom skola-socialtjänst-polis-fritid (SSPF) och i lokala brottsförebyggande råd.

Denna formulering understryker behovet av en tydlighet i hur rådande lagstiftning förhåller sig till vad som är möjligt och lämpligt att behandla inom ramen för denna lokala samordning, för att minska risken för lagöverträdelser när lokala insatser koordineras. Alternativt att det inte kan uteslutas, genom otillräcklig argumentation i betänkandet, att lagändringar är nödvändiga för att åstadkomma det som betänkandet föreslår. Detta torde bli särskilt viktigt att ta i beaktning när individuella insatser ska genomföras och vilken tillhörighet denna lokala

tjänsteman skall ha. Det berör både förhållandet till lagstiftning men också tjänstemannens funktionalitet som samordnare. Det ges inga riktlinjer för om det anses lämpligt att tjänstemannen tillhör skolan, socialtjänsten eller säkerhetsfunktionen i respektive kommun. Olika kommuner har valt olika lösningar och detta ger upphov till olika sätt att arbeta (Mattsson, under utgivning). Detta kan i sig vara både motiverat och funktionellt. Betänkandet borde ha lämnat någon form av vägledande resonemang om detta förhållande.

Kapitel 7

På sidorna 151-154 diskuteras stöd till familjer med barn som radikaliserats. Resonemanget är överlag välformulerat. Men det saknas helt och hållet ett perspektiv om situationer där föräldrarna eller de närmast anhöriga är de som fostrar barnen in i våldsbejakande extremism, ett förhållande som det finns omfattande erfarenhet av vad beträffar högerextremism (se t ex Lööws framställningar om nazismen i Sverige från 1920-talet och fram till idag).

På sidan 154 talar betänkandet om stöd till brottoffer inom extremistmiljöerna som ett resultat av konfrontationer mellan väster- och högerextrema grupper. Betänkandet nämner inte det frekventa våldet inom miljöerna, vilket återigen är vanligt i högerextrema miljöer. Detta är en viktig kunskap då de som är brottsoffer inom sin egen miljö kan tänkas vara särskilt mottagliga för stöd till så kallade Exit-processer.

Kapitel 8

På sidan 165 påstås det att hälften av kommunerna tagit fram handlingsplaner och lägesbilder. Segerstedtinstitutets analys av dessa planer kan tyvärr inte bekräfta den bilden. Av de 78 handlingsplaner som analyserats är det endast ett försumbart antal som har upprättat en lägesbild.

På sidan 166 hävdas det att:

Utan motivation finns en risk att vissa kommuner enbart kommer att likgiltigt uppfylla kraven enligt lagens bokstav och med minsta möjliga ansträngning; det som brukar betecknas som rituell laglydnad...

Resonemanget avser att det inte krävs tvingande åtgärder för att kommuner skall upprätta handlingsplaner, utse samordnare och göra lägesbilder. Analysen av handlingsplanerna tyder på att det finns anledning att tro att flera av dessa har upprättats i all hast för att de skall finnas där när någon frågar efter dem, tämligen snarlik rituell laglydnad. Detta argument är därför inte trovärdigt i förhållande till praktiken. Lokala samordnare vittnar om en upplevd politisk- och medial press om att upprätta handlingsplaner (Mattsson, under utgivning). Istället för att insatserna grundas på lokala och gedigna kartläggningar av behov och förutsättningar, har handlingsplanerna istället kommit att grundas på antaganden. Utifrån det perspektivet hade betänkandet tjänat på att utöva viss självkritik emot hur Samordnaren själv bidragit till denna press (se exempelvis Sahlin, 2016) och vilka konsekvenserna av detta blivit.

Kapitel 9

Kapitlet är överlag välskrivet med flera viktiga analyser för framtiden. Det saknas emellertid i detta kapitel, och möjligen borde det ha återkommit på fler ställen, en riskbedömning av vad som händer om fel åtgärder sätts in. Nu förs resonemang om risker om inget eller för lite görs men det finns en tämligen rik forskningsflora kring faror med kontraproduktiva åtgärder (se till exempel Lindekilde, 2012; Kundnani, 2015; Herz, 2016). Synpunkter från denna forskning borde ha beaktats.

Hur SI uppfattar att tidigare framförda synpunkter har beaktats

Segerstedtinstitutet konstaterar att de synpunkter som lämnades i november efter uppmaning från samordnaren på det hela taget inte beaktats i betänkandet. Alltjämt förekommer okritiska formuleringar om tidiga risk signaler utan att den mycket omfattande kritiska forskningen redovisas.

Betänkandet är alltjämt vagt rörande vad som avses med metoder och kunskaper som behövs för att motverka våldsbejakande extremism. Även om betänkandet inte nödvändigtvis skall peka på specifika metoder så är det djupt problematiskt att det ännu inte finns några definitioner eller resonemang om vad som avses. Det är anmärkningsvärt att Samtalskompassen inte omnämns i betänkandet då Samordnaren har lyft fram den som ett viktigt verktyg, vilket har hörtsammats av kommunerna. Skall denna metod fortsätta att förvaltas av Samordnaren även efter en eventuell överlämning och hur skall de juridiska oklarheter som omger denna metod/material hanteras?

Emellertid understryker betänkandet på ett förtjänstfullt sätt vikten av lokala lägesbilder och att kommunerna behöver stöd i upprättandet av dessa.

Referenser

- Aly, A., Balbi, A-M. & Jacques, C. (2015). Rethinking countering violent extremism: implementing the role of civil society, *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, 10 (1), 3-13
- Christmann, K. (2012) *Preventing Religious Radicalisation and Violent Extremism: A Systematic Review of the Research Evidence*. London: Youth Justice Board.
- Elshimi, M. (2015). De-radicalisation interventions as technologies of the self: a Foucauldian analysis, *Critical Studies on Terrorism*, 8(1), 110-129.
- Herz, M. (2016a). *Socialt arbete, pedagogik och arbetet mot så kallad våldsbejakande extremism: En översyn*. Göteborg; Segerstedtinstitutet vid Göteborgs universitet
- Hickman, M. J., Thomas, L., Nickels, H. C., & Silvestri, S. (2012). Social cohesion and the notion of 'suspect communities': A study of the experiences and impacts of being 'suspect' for Irish communities and muslim communities in Britain. *Critical Studies on Terrorism*, 5(1), 89-106.
- Husband, C. & Yunis, A. (2011). *Social cohesion and Counter terrorism*. Bristol: The policy press.
- Johansson, T., Lebedinski Arfvidson, C. & Mattsson, C. (2016). *Mellan det angelägna och det svårfångade*. Göteborg; Segerstedtinstitutet vid Göteborgs universitet
- Kundnani, A. (2012). Radicalisation: The journey of a concept. *Race & Class*, 54(2), 3-25.
- Kundnani, A. (2015). *A decade lost: Rethinking radicalisation and extremism*. London: Claystone.
- Lindekilde, L. (2012). Introduction: Assessing the effectiveness of counter-radicalisation policies in northwestern Europe. *Critical Studies on Terrorism*, 5(3), 335-344.
- Mattsson, C. Manus till artikel och rapport om kommunala handlingsplaner under utgivning.
- Sahlin, M. (2016, 20 april). Många kommuner saknar en plan mot extremismen. Dagens Nyheter. Tillgänglig: <http://www.dn.se/debatt/manga-kommuner-saknar-en-plan-mot-extremismen/>

Schmid, A. P. (2013). *Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review*. Haag: International Centre for Counter-Terrorism. Tillgänglig: <http://www.icct.nl/download/file/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013.pdf>

Bilaga 1

Allmänt

På grund av den mycket korta tid vi haft till vårt förfogande har vi inte haft möjlighet att lämna några utförliga synpunkter. Vi vill emellertid med denna korta PM understryka vikten av att beakta de områden för förbättring vi framförde under referensgruppsmötet. Som helhet är betänkandet välstrukturerat men fordrar en noggrann språklig bearbetning.

Synen på riskbedömningar

Vi finner det positivt att betänkandet som helhet avstår ifrån att tala om identifiering av riskfaktorer på en individuell nivå. Det finns emellertid några ställen, till exempel sidan 33, där formuleringar används som antyder att det är möjligt att finna tidiga tecken på radikaliserings på en individuell nivå. Vi vill understryka att det inte finns någon vedertagen forskning som ger något stöd för att det innan personerna själva begår eller förbereder brott går att ”profilera” potentiella terrorister eller våldsbejakande extremister. Därför anser vi det vara angeläget att ni ser över betänkandet i detta avseende, inte minst för att undvika missförstånd av detta slag. Vi föreslår även att ni beskriver hur forskningen ser på profilering och tidiga varningssignaler. Vi är naturligtvis behjälpliga med relevant och aktuell forskning i detta avseende.

Lokalkännedom/lägesbilder

I förslaget till betänkande återkommer vikten av att kommunen ansvarar för att det finns en utförlig och aktuell lokal lägesbild av vilka risker och hot som finns för tillfället. Detta delar vi till fullo. Dock är det viktigt att framhålla att dessa lokala lägesbilder i huvudsak bör baseras på analyser av miljöer som utgör eller kan komma att utgöra ett hot, och inte fokusera på individer. Här är det särskilt viktigt att beakta socio-ekonomiska faktorer, skillnader som

existerar mellan exempelvis olika stadsdelar samt mellan stad och landsbygd och områden där kriminalitet är utbredd (faktorer som betonas i exempelvis polisens rapport om särskilt utsatta områden, av Europol och norska PST). På den individuella nivån gäller rådande lagstiftning om olika yrkesgruppers anmälningsplikt. Vidare vill vi framhålla att baserat på vår forskning om de kommunala handlingsplanerna som utarbetats så här långt kan vi preliminärt dra slutsatsen att det är vanligt att handlingsplanerna inte baseras på lokala lägesbilder, utan snarare på generella antaganden som kan bli stigmatiserande och leda till ineffektiva insatser. Vi anser därför att det vore lämpligt att Nationella samordnaren bistår kommunerna med ett metodstöd för att säkerställa kvalitén i kartläggningsprocessen. Vi är givetvis behjälpliga i framtagandet av ett sådant metodstöd.

Ökad konkretion kring interventioner

I texten talas på flera ställen om skola, socialtjänst, kommunen och olika yrkesgrupper verksamma primärt inom kommunen som viktiga aktörer. Vi vill framhålla att det är mycket angeläget att peka på vilka typer av mer specifika interventioner ni förordar för ett framväxande PVE-arbete. Allmänt demokratistärkande ingår som en integrerad del av redan befintliga styrdokument och en modell som liknar den brittiska är inte förenlig med rådande lagstiftning. Vilket arbete och vilka insatser skall kunna riktas mot riskmiljöer? Vilken kompetensutveckling skulle då kunna vara aktuell och för vilka yrkesgrupper? För vår del talar vi om denna typ av insatser i termer av socialpedagogiskt arbete och är naturligtvis behjälpliga med kommentarer.

Civilsamhället

Vid flera tillfällen talar betänkandet om civilsamhället. Vi delar Samordnarens slutsatser att civilsamhället utgör en mycket viktig partner i detta arbete. Vi kan emellertid, med utgångspunkt i vårt arbete och andras forskning, dra slutsatsen att civilsamhället ofta blir en samverkanspartner först efter att beslut och prioriteringar redan är gjorda. Vi vill understryka

att civilsamhället, så ofta det är görligt, bör vara en deltagande partner redan vid upprättande av till exempel lokala handlingsplaner och lägesbilder.

Uppföljning och utvärdering

Den Nationella samordnarens arbete mot våldsbejakande extremism har gett upphov till nya policys och aktiviteter i främst Sveriges kommuner och bland dess arbetstagare. I vissa fall saknar policybestämmelserna, rekommendationerna eller materialet förankring i forskning, men detta innebär inte per automatik att de kan förkastas som ineffektiva. Däremot ligger det ett stort ansvar på den Nationella samordnaren att noggrant utvärdera och följa upp dessa insatser, inte minst för att kunna säkerställa vilka aktiviteter som visat sig vara effektiva. Vi ser därför positivt på att Nationella samordnaren initierar forskning med syfte att utvärdera de aktiviteter som man själva bidragit med att ge upphov till, som till exempel kommunala handlingsplaner. Vidare bör Samtalskompassen, som refereras till i flertalet handlingsplaner, inte lämnas okommenterad i betänkandet. Det finns oklarheter kring hur materialet förhåller sig till rådande lagstiftning, vilket bör adresseras i betänkandet.